

Mirosława Siuciak

Komunikacja urzędowa na Górnym Śląsku w okresie XVI-XVIII wieku Ujęcie dyskursologiczne

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
WYDAWNICTWO

**Komunikacja urzędowa
na Górnym Śląsku
w okresie XVI–XVIII wieku
Ujęcie dyskursologiczne**

*Dedykuje pamięci
Profesor Aliny Kowalskiej*

Mirosława Siuciak

**Komunikacja urzędowa
na Górnym Śląsku
w okresie XVI-XVIII wieku
Ujęcie dyskursologiczne**

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego • Katowice 2024

RECENZJA

Ewa Malinowska

Maria Wojtak

**Europejskie
Miasto Nauki
Katowice 2024**

Spis treści

Wprowadzenie.....	9
Rozdział I	13
Górny Śląsk jako obszar badawczy – stan badań, historia regionu, źródła i założenia analizy lingwistycznej	
1. Tradycje lingwistycznych badań śląskoznawczych oraz stan badań nad historycznymi źródłami urzędowymi	13
2. Górny Śląsk – historia i charakterystyka regionu	21
3. Stosunki językowe na Górnym Śląsku w okresie XVI–XVIII wieku	25
4. Wybór materiału badawczego i charakterystyka źródeł	27
4.1. Protokolarz miasta Woźnik	28
4.2. Księgi sądowe wiejskie z Chorzowa i Dębu z lat 1534–1804	30
4.3. Protokolarz albo „Czerwona księga” Mysłowic	32
4.4. Akta miejskie Tarnowskich Gór od końca XVI wieku do roku 1740 ...	34
4.5. Księga wójtowska Opola z lat 1698–1721	36
5. Zasady przytaczania materiału źródłowego	38
6. Założenia i cel pracy	39
Rozdział II	45
Ustalenia terminologiczne oraz sposób opisu materiału badawczego	
1. Podstawowe terminy (styl, odmiana, komunikacja urzędowa, gatunek, dyskurs)	45
2. Przyjęte zasady podziału i opisu materiału źródłowego	58
Rozdział III	67
Dyskurs kancelaryjny	
1. Relacje nadawczo-odbiorcze	68
1.1. Nadrzędna relacja dyskursu instytucjonalnego	70
1.2. Wewnętrzne relacje nadawczo-odbiorcze w zdarzeniach urzędowych ..	78
2. Obudowa komunikacyjna tekstów	84
3. Struktura wpisów kancelaryjnych	92
3.1. Rama kompozycyjna	94
3.1.1. Elementy inicjalne	94

3.1.2.	Elementy finalne	101
3.2.	Segmentacja i spójność tekstów	104
4.	Charakterystyka gatunkowa	117
4.1.	Wpis kancelaryjny i jego odmiany	118
4.2.	Wpis testamentowy	134
4.2.1.	Testament jako gatunek o długiej tradycji	138
5.	Charakterystyka stylistyczna	148
5.1.	Cechy stylowe	148
5.1.1.	Schematyczność i szablonowość	150
5.1.2.	Rzeczowość i precyzja	152
5.2.	Językowe wyznaczniki stylu kancelaryjnego	153
5.2.1.	Składniowe środki stylistyczne	154
5.2.1.1.	Zdania wielokrotnie złożone	155
5.2.1.2.	Nasylenie imiesłowami	161
5.2.1.3.	Rozbudowane grupy nominalne, wyczenia i nominalizacje	168
5.2.2.	Leksykalne środki stylistyczne	174
5.2.2.1.	Leksyka typowa dla średniopolskiego dyskursu kancelaryjnego	176
5.2.2.2.	Wpływy czeskie	178
5.2.2.3.	Wpływy niemieckie	179
5.2.2.4.	Oddziaływanie łaciny	180
6.	Podsumowanie	185
	Rozdział IV	187
	Dyskurs sądowy	
1.	Relacje nadawczo-odbiorcze	191
1.1.	Wielopoziomowość komunikacyjna pisemnych relacji z działań sądowych	191
1.2.	Role uczestników sporu sądowego	195
2.	Uwarunkowania komunikacyjne	201
3.	Struktura tekstów powstałych w ramach dyskursu sądowego	213
3.1.	Akty mowy i budowa związanych z nimi wypowiedzeń	214
3.1.1.	Złożenie skargi	215
3.1.2.	Odpowiedź strony pozwanej	220
3.1.3.	Orzeczenie sądu	225
3.2.	Struktura i spójność tekstów	231

4. Gatunki związane z dyskursem sądowym	241
4.1. Zapis sprawy sądowej (protokół rozprawy)	244
4.2. Wyrok sądowy	246
4.3. Przysięga	249
4.4. Zeznanie świadka	254
5. Zróżnicowanie stylowe	261
5.1. Styl urzędowy	262
5.2. Styl potoczny	268
5.2.1. Leksyka potoczna	270
5.2.2. Kontekst sytuacyjny	276
5.2.3. Dialogi potoczne	279
6. Podsumowanie	283
Zakończenie	285
Źródła i zastosowane skróty	289
Słowniki	291
Bibliografia	293
Indeks nazw osobowych	307
Summary	313

Wprowadzenie

Górny Śląsk jako region o bogatej tradycji, skomplikowanej historii oraz specyficznych uwarunkowaniach kulturowych jest od wielu lat przedmiotem badań prowadzonych w ramach różnych dyscyplin: historii, socjologii, kulturoznawstwa, lingwistyki czy literaturoznawstwa. Analizy prowadzone były z różnych perspektyw – od badania odległych dziejów regionu po współczesne rozważania na temat górnośląskiej tożsamości, ujmowane zazwyczaj na tle innych polskich obszarów wyodrębniających się kulturowo i społecznie. Górny Śląsk jawi się w tym szerokim kontekście jako miejsce szczególne, głównie dlatego, iż znajdował się przez wieki pod wpływem różnych formacji etnicznych i zmieniających się organizmów państwowych. Z tego względu wytworzył się w tym regionie swoisty typ kultury i mentalności, w którym to, co obce, ścierało się z elementami rodzimymi, ugruntowanymi długotrwałą tradycją. Tożsamość górnośląska kształtowała się głównie w sytuacji konfliktu narodowego, społecznego i kulturowego, szczególnie nasilonego w wieku XIX oraz na początku wieku XX. Dlatego też ten okres jest najlepiej zbadany i opisany. Wiedza na temat historii Górnego Śląska oraz jego tradycji piśmienniczych nie była przez lata rozpowszechniana, w związku z czym zarówno śląska tożsamość, jak i zewnętrzny obraz regionu budowane były na stereotypach i mitach utrwalonych w XIX i XX wieku. Odległe dzieje Górnego Śląska sięgające średniowiecza czy chociażby XVI stulecia pozostają poza zbiorową świadomością społeczności górnośląskiej, nie identyfikującej bardzo żywej wówczas łączności kulturowej i językowej z innymi dzielnicami polskimi. Często spotykane w publikacjach podkreślanie odrębności nie pozwala dostrzec, że właśnie w odległych stuleciach mieszkańcy Górnego Śląska współtworzyli polską tradycję piśmienniczą i wzorce zachowań językowych. Ślady tych procesów odnajdujemy w zachowanych tekstach kultury, które w rozprawach naukowych często były analizowane na tle zabytków piśmienniczych zaliczanych

do obiegu „ogólnopolskiego”¹. Wydaje się, że korzystne rezultaty może przynieść przełamanie tej utrwalonej już w badaniach śląskoznawczych metody, dlatego zamiast analizy akcentującej odrębność i specyfikę regionalną proponuję ogląd włączający archiwalne zbiory górnośląskie do refleksji nad rozwojem istotnej społecznie dziedziny komunikacji urzędowej w polskim obszarze kulturowym.

W archiwach miejskich i kościelnych Górnego Śląska zachowało się sporo dokumentów odzwierciedlających dawne uwarunkowane prawnie praktyki zawierania transakcji, dysponowania mieniem, regulowania relacji społecznych i obyczajowych między członkami niewielkich wspólnot o hierarchicznej strukturze, jednak większość tych źródeł pozostaje w rozproszeniu. Dlatego też z uznaniem i naukową wdzięcznością należy przyjąć inicjatywy podejmowane już od kilkudziesięciu lat przez badaczy regionu – historyków i filologów – związane z publikowaniem zbiorów archiwalnych, najczęściej w formie zwartej i kompletnej, rzadziej w postaci wydawnictw okazjonalnych. Efektem tych starań są edycje krytyczne rękopiśmiennych zabytków kancelaryjnych, które stały się materiałem badawczym uwzględnionym w niniejszym opracowaniu.

Źródła będące przedmiotem analizy to największe zachowane na Górnym Śląsku polskojęzyczne zbiory piśmiennictwa urzędowego powstałe w okresie XVI–XVIII wieku. Zostały wytworzone w ramach ogólnopolskich, a nawet szerszej – europejskich praktyk wynikających z obowiązującego w feudalnym ustroju prawa miejskiego, służącego zapewnieniu ładu prawnospołecznego we wspólnotach miejskich oraz wiejskich. Celem ich było sankcjonowanie i utrwalanie wszelkich zmian dotyczących kwestii własnościowych, relacji rodzinnych oraz zasad przestrzegania porządku publicznego, w czym niezbędny był udział powołanych do tego instytucji. W dotychczasowej tradycji badawczej zabytki prozy kancelaryjnej traktowane były zazwyczaj jednowymiarowo, chociaż niektórzy uczeni już w drugiej połowie XX wieku dostrzegali w takich źródłach potencjał pozwalający odtworzyć elementy dawnej komunikacji nie tylko urzędowej, ale i potocznej. Rezultaty tych analiz, jak również pojawienie się nowych metod badawczych skłaniają do lingwistycznego namysłu nad zachowanymi zbiorami

---

1 Chodzi tu o teksty wytworzone w dzielnicach pełniących wówczas funkcję kulturotwórczą (głównie w Małopolsce i Wielkopolsce).

górnos Śląskimi w szerszym kontekście komunikacyjnym, z uwzględnieniem ich złożoności dyskursywno-stylowej.

Mając na uwadze sposób powstawania omawianych zabytków oraz ich zasadnicze przeznaczenie, zamierzam przedstawić je jako okazy ówczesnego dyskursu instytucjonalnego, charakteryzującego się swoistymi cechami językowymi oraz typowymi formami gatunkowymi. Ogląd materiałów dawnych, historycznych kieruje zawsze cele badawcze na usytuowanie analiz w pewnej przestrzeni na osi diachronii, a więc odniesienie zaobserwowanych zjawisk zarówno do wcześniejszego, średniowiecznego etapu analizowanej sfery komunikacyjno-piśmienniczej, jak i do okresów późniejszych. Dlatego zamierzeniem moim jest pokazanie pewnej ciągłości dyskursywnej, wynikającej z realizacji niezmiennych się celów i potrzeb komunikacyjnych dotyczących funkcjonowania człowieka w życiu wspólnotowym. Zmianom podlegały głównie językowe i gatunkowe środki realizacji tych celów.

Koncentrując się na dyskursie instytucjonalnym, utrwalających się w jego ramach praktykach komunikacyjnych oraz formach gatunkowych, celowo przedstawiam obszerny materiał egzemplifikacyjny, aby zapoznać czytelnika z tymi niezwykle interesującymi źródłami archiwalnymi. Omawiane księgi, sporządzane w ciągu dwóch, trzech stuleci przez różne instancje nadawcze odsłaniają fragmentaryczny obraz życia małych wspólnot górnośląskich sprzed kilkuset lat. Można z nich wyczytać sposób zachowania (a nieraz i myślenia) mieszkańców w sytuacjach oficjalnych oraz codziennych, uznawany przez nich system wartości i obowiązujące zasady życia społecznego.

Celem tego opracowania jest zatem inne niż w dotychczasowych badaniach śląskoznawczych spojrzenie na polskojęzyczne archiwalia urzędowe powstałe w ciągu XVI–XVIII wieku w kilku miejscowościach Górnego Śląska. Traktuję te zbiory jako teksty kultury będące świadectwem sposobu używania języka w różnych kontekstach sytuacyjnych, realizujące wielorakie potrzeby i cele komunikacyjne. Mam nadzieję, że przedstawione analizy przyczynią się do poszerzenia wiedzy na temat ewolucji polskiego stylu, a w szerszym wymiarze – dyskursu prawno-urzędowego, określenia jego konstytutywnych cech i form gatunkowych. Przybliżą również nieco sposób konstruowania komunikatów językowych w sytuacjach potocznych, codziennych, nacechowanych emocjami związanymi z konfliktem stron biorących udział w postępowaniu sądowym. Równie istotne jest w moim przekonaniu naświetlenie obrazu życia małych

wspólnot miejskich i wiejskich sprzed kilkuset lat, co pozwoli na pogłębienie wiedzy dotyczącej bogatej historii Górnego Śląska.

Chociaż książka została napisana z myślą o specjalistach – językoznawcach, dyskursologach, historykach języka – to żywie głęboką nadzieję, że może stać się inspiracją również dla wszystkich zainteresowanych dziejami regionu.

Źródła i zastosowane skróty

- Akta miejskie Tarnowskich Gór od końca XVI wieku do roku 1740*, oprac. A. Kowalska, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1993 – **TarnG**
- Księgi sądowe wiejskie z Chorzowa i Dębu z lat 1534–1804*, oprac. Z. Jedynak, A. Sośnierz, Muzeum „Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie”, Chorzów 2015 – **Chorz**
- Protokolarz albo „Czerwona księga” Mysłowic*, oprac. A. Kowalska, A. Piwowarczyk, red. A. Barciak, Wydawnictwo „Emmanuel”, Mysłowice 2002 – **Mysł**
- Protokolarz miasta Woźnik*, oprac. L. Musioł, S. Rospond, Śląski Instytut Naukowy, Wrocław 1972 – **Woźn1**
- Protokolarz miasta Woźniki. 1598–1623*, oprac. B. Szczech, Agencja Wydawniczo-Reklamowa, Woźniki 2002 – **Woźn2**
- Protokolarz miasta Woźniki. 1624–1638*, oprac. B. Szczech, Agencja Wydawniczo-Reklamowa, Woźniki 2002 – **Woźn3**
- Protokolarz miasta Woźniki. Dokumenty miejskie 1490–1686*, oprac. B. Szczech, Agencja Wydawniczo-Reklamowa, Woźniki 2002 – **Woźn4**
- Transliteracja grafemiczna „Księgi protokołów sądu wójtowskiego miasta Opola z lat 1698–1721”*, oprac. S. Borawski, I.T. Piirainen, A. Dormann-Sellinghoff, Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocław 2003 – **Opole**

Słowniki

- Inny słownik języka polskiego PWN*, red. M. Bańko, t. 1–2, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2014 – **In.Sł.**
- Karłowicz J., Kryński A., Niedźwiedzki W., *Słownik języka polskiego*, t. 1–8, Wydawnictwo Kasy im. Mianowskiego, Warszawa 1900–1927 – **Sł.War.**
- Linde S.B., *Słownik języka polskiego*, t. 1–6, Drukarnia XX. Piarów, Warszawa 1807–1814 – **Sł.Lin.**
- Słownik języka polskiego*, red. A. Zdanowicz, M. Bohusz Szyszko, J. Filipowicz, W. Tomaszewicz, F. Czepeliński, W. Korotyński, B. Trentowski, wydany nakładem i staraniem Maurycego Orgelbranda, Wilno 1861 – **Sł.Wil.**
- Słownik polszczyzny XVI wieku*, red. M.R. Majenowa, F. Peplowski, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1966–2020, <https://spxvi.edu.pl/> – **Sł.XVIw.**
- Słownik staropolski*, red. S. Urbańczyk, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Warszawa 1953–2006, <https://pjs.ijp.pan.pl/sstp.html> – **Sł.Stp.**

Bibliografia

- Adamiec D., 2007, *Frazeologia religijna okresu baroku (na tle tendencji kulturowych epoki)*, Wydawnictwo LEXIS, Kraków.
- Anusiewicz J., 1992, *Potoczność jako sposób doświadczania świata i jako postawa wobec świata*, „Język a Kultura”, t. 5, *Potoczność w języku i w kulturze*, s. 9–20.
- Bachtin M., 1986, *Estetyka twórczości słownej*, przeł. D. Ulicka, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa.
- Bahlcke J., 2011, *Górny Śląsk – studium przypadku powstawania: regionów historycznych, wyobrażeń o obszarach kulturowych, historiograficznych, koncepcji przestrzeni*, w: *Historia Górnego Śląska. Polityka, gospodarka i kultura europejskiego regionu*, red. J. Bahlcke, D. Gawrecki, R. Kaczmarek, Wydawnictwo FRODO, Gliwice, s. 17–38.
- Bahlcke J., Gawrecki D., Kaczmarek R., red., 2011, *Historia Górnego Śląska. Polityka, gospodarka i kultura europejskiego regionu*, Wydawnictwo FRODO, Gliwice.
- Banderowicz K., 2010, *Zróżnicowanie gatunkowe stylu urzędowego doby średniopolskiej (na przykładzie poznańskich akt sądu wójtowskiego)*, Prace Komisji Językoznawczej Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego, t. 20, *Język, tekst, kultura*, red. H. Barwicka, Bydgoszcz, s. 81–91.
- Banderowicz K., 2011, *O stylu urzędowym poznańskich archiwaliów doby średniopolskiej*, w: *Odmiany stylowe polszczyzny dawniej i dziś*, red. U. Sokólska, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok, s. 37–46.
- Bandtkie J.S., 1821, *Wiadomości o języku polskim w Szląsku i o polskich Szlązakach*, „Mrówka Poznańska”, nr 3–4; przedruk B. Olszewicz, W. Taszycki, oprac., 1952, Wrocław.
- Barciak A., Piwowarczyk A., 2002, *Wstęp*, w: *Protokolarz albo „Czerwona księga” Mysłowic*, oprac. A. Kowalska, A. Piwowarczyk, red. A. Barciak, Wydawnictwo „Emmanuel”, Mysłowice, s. 13–15.
- Bartmiński J., 1993, *Styl potoczny*, w: *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku*, t. 2, *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Wiedza o Kulturze, Wrocław, s. 115–134.
- Bartmiński J., Niebrzegowska-Bartmińska S., 2009, *Tekstologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

- Boniecka B., 1980, *Składnia pytania i odpowiedzi we współczesnej polszczyźnie mówionej*, w: *Studia językoznawcze. Streszczenia prac doktorskich*, t. 6, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, s. 7–74.
- Borawski S., 2003, *Przedmowa*, w: *Transliteracja grafemiczna „Księgi protokołów sądu wójtowskiego miasta Opola z lat 1698–1721”*, oprac. S. Borawski, I.T. Piirainen, A. Dormann-Sellinghoff, Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocław, s. 3–6.
- Borawski S., 2005, *Podstawy idei poznawczej studiów nad dziejami używania języka. Esej o diachronii*, w: *Rozprawy o historii języka polskiego*, red. S. Borawski, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra, s. 13–62.
- Borawski S., 2006, *Odmiana języka i gatunek mowy jako pojęcia sterujące w opisie dziejów języka*, w: *Zielonogórskie seminaria polonistyczne 2005*, red. S. Borawski, M. Hawrysz, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra, s. 11–30.
- Borek H., 1962, *Język Adama Gdaciusa. Przyczynek do dziejów polszczyzny śląskiej*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Borek H., 1972, *Opolszczyzna w świetle nazw miejscowych*, Instytut Śląski, Opole.
- Borek H., 1983, *Periodyzacja dziejów polszczyzny na Śląsku*, „*Studia Śląskie*”, t. 42, s. 79–97.
- Borek H., Szumska U., 1976, *Nazwiska mieszkańców Bytomia od końca XVI wieku do roku 1740. Studium nazewnictwa i społeczno-narodowościowe*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Burzywoda U., 1991, *Peryferyjność XIX-wiecznej polszczyzny górnośląskiej*, w: „*Prace Językoznawcze*”, t. 19, *Studia polonistyczne*, red. A. Kowalska, A. Wilkoń, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 30–39.
- Burzywoda U., Kowalska A., Wolińska O., 1983, *Studia z dziejów języka polskiego na Górnym Śląsku w okresie pruskim*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Buttler D., 1977, *Polskie słownictwo potoczne*, „*Poradnik Językowy*”, z. 4, s. 153–163.
- Buttler D., 1978, *Kategorie semantyczne leksyki potocznej*, w: *Z zagadnień słownictwa współczesnego języka polskiego*, red. M. Szymczak, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Warszawa, s. 37–45.
- Buttler D., 1982, *Miejsce języka potocznego wśród odmian współczesnej polszczyzny*, w: *Język literacki i jego warianty*, red. S. Urbańczyk, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, s. 17–28.
- Cybulski M., 1980, *Język ksiąg radzieckich i ławniczych Sandomierza z lat 1543–1767*, w: *Studia językoznawcze. Streszczenia prac doktorskich*, t. 5, red. W. Boryś, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, s. 7–64.

- Cybulski M., 2005, *Obyczaje językowe w dobie średniopolskiej*, w: *Rozprawy o historii języka polskiego*, red. S. Borawski, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra, s. 149–211.
- Cybulski M., 2008, *Styl ciężki i zawiły vs. jasny i zrozumiały? Tradycyjne oceny prozy renesansu i baroku oraz próba ich weryfikacji*, w: *Tradycja a nowoczesność*, red. E. Woźniak, Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, Łódź, s. 395–411.
- Czachur W., 2020, *Lingwistyka dyskursu jako integrujący program badawczy*, Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocław.
- Dawidziak-Kładoczna M., 2017, *Elementy sacrum w stylu prawnourzędowym (na przykładzie dokumentów sejmików ziemskich doby średniopolskiej)*, „*Język a Kultura*”, t. 27, s. 53–64.
- Dunin-Dudkowska A., 2010, *Akt notarialny jako gatunek wypowiedzi*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Dunin-Dudkowska A., 2014, *Testament jako zwierciadło kultur. Polsko-amerykańskie studium komparatystyczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Gajda S., 1982, *Podstawy badań stylistycznych nad językiem naukowym*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa–Wrocław.
- Gajda S., 1991, *Gatunki wypowiedzi potocznych*, w: *Język potoczny jako przedmiot badań językoznawczych*, red. S. Gajda, Z. Adamiszyn, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Powstańców Śląskich w Opolu, Opole, s. 67–74.
- Gajda S., 1993, *Gatunkowe wzorce wypowiedzi*, w: *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku*, t. 2, *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Wiedza o Kulturze, Wrocław, s. 245–258.
- Gajda S., 2004, *Język administracyjno-prawny w perspektywie językoznawczej i prawnoznawczej*, w: *Język – prawo – społeczeństwo*, red. E. Malinowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole, s. 19–31.
- Gajda S., 2009, *Gatunki wypowiedzi i genologia*, w: *Lingwistyka tekstu w Polsce i w Niemczech. Pojęcia, problemy, perspektywy*, red. Z. Bilut-Homplewicz, W. Czachur, M. Smykała, Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocław, s. 135–146.
- Gajda S., 2013, *Teoria stylu i stylistyka*, w: *Style współczesnej polszczyzny. Przewodnik po stylistyce polskiej*, Universitas, Kraków, s. 15–33.
- Gajda S., red., 1995, *Przewodnik po stylistyce polskiej*, Wydawnictwo Świętego Krzyża w Opolu, Opole.
- Greń Z., 1994, *Semantyka i składnia czasowników oznaczających akty mowy w języku polskim i czeskim*, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, Warszawa.

- Grodziński E., 1980, *Wypowiedzi performatywne. Z aktualnych zagadnień filozofii języka*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Groicki B., 1953, *Porządek sądów i spraw miejskich prawa magdeburskiego w Koronie Polskiej*, przedruk z 1630 r., Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa.
- Grzmil-Tylutki H., 2007, *Gatunek w świetle francuskiej teorii dyskursu*, Universitas, Kraków.
- Hawrysz M., 2003, *Język miejskiej wspólnoty Opola na przełomie XVII i XVIII wieku. Studium pragmatyngwistyczne „Księgi wójtowskiej”*, Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocław.
- Horyń E., 2011, *Słownictwo wiejskich ksiąg sądowych ziemi brzeskiej (XVI–XIX w.)*, Collegium Columbinum, Kraków.
- Iżykowska M., Starczewska-Wojnar A., oprac., 2017, *„Przeczytano, przyjęto, podpisano”. Polskie protokoły sądów rozjemczych w powiecie strzeleckim w XIX wieku. Edycja źródłowa z Archiwum Państwowego w Opolu*, Archiwum Państwowe w Opolu, Opole.
- Jedynak Z., Sośnierz A., 2015, *Wstęp*, w: *Księgi sądowe wiejskie z Chorzowa i Dębu z lat 1534–1804*, oprac. Z. Jedynak, A. Sośnierz, Muzeum „Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie”, Chorzów, s. 4–25.
- Jopek A., 2001, *Relacja nadawczo-odbiorcza w polskim dyskursie prawnym i prawniczym w świetle pragmatyki komunikacyjnej*, w: *Język w komunikacji III*, red. G. Habrajska, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi, Łódź, s. 82–97.
- Jurewicz-Nowak M., 2010, *Granice prototypu protokołu sądowego i ich przekraczanie w tekstach polskich i niemieckich na materiale „Księgi wójtowskiej m. Opola 1698–1721”*, w: *Żywe problemy historii języka*, red. M. Kuźmicki, M. Osiewicz, Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Poznań, s. 137–152.
- Jurewicz-Nowak M., 2015, *Językowy obraz kontaktów międzyetnicznych w „Księdze wójtowskiej miasta Opola” z przełomu wieków XVII i XVIII*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra.
- Kamiński M., 1984, *Konstrukcje z imiesłowem nieodmiennym w Libri maleficorum miasta Poznania z końca XVI wieku i z pierwszej połowy XVII wieku*, w: *Polszczyzna regionalna w okresie renesansu i baroku*, red. H. Wiśniewska, C. Kosyl, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, s. 133–142.
- Karwatowska M., 1992, *Synonimy w lubelskich tekstach urzędowych z XVII wieku*, w: *Odmiany polszczyzny XVII wieku*, red. H. Wiśniewska, C. Kosyl, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Klemensiewicz Z., 1985, *Historia języka polskiego*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.

- Kobylińska J., 2004, *Językowe sposoby określania terminów w XVI–XVIII w.* w: „*Księgach gromadzkich wsi Kasina Wielka*”, „*Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica*” II, t. 19, s. 123–139.
- Kobylińska J., 2006, *Księgi sądowe wiejskie – historia i wartość badawcza*, w: *Język w urzędach i sądach*, red. M.T. Liziowa, Collegium Columbinum, Kraków, s. 125–136.
- Kopeć J., 1959, *Księga wójtowska Opola (1698–1721). Przyczynki do historycznej dialektologii śląskiej*, „*Rozprawy Komisji Językowej Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego*”, s. 185–203.
- Kosyl C., 1984, *Fleksja księgi miejskiej Hrubieszowa*, w: *Polszczyzna regionalna w okresie renesansu i baroku*, red. H. Wiśniewska, C. Kosyl, Prace Językoznawcze PAN nr 105, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków, s. 201–212.
- Kość J., 1984, *Regionalizmy leksykalne w księgach miejskich wschodniej Lubelszczyzny z XVII i XVIII wieku*, w: *Polszczyzna regionalna w okresie renesansu i baroku*, red. H. Wiśniewska, C. Kosyl, Prace Językoznawcze PAN nr 105, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków, s. 213–222.
- Kość J., 1992, *Księgi miejskie jako źródło do historii odmian polszczyzny*, w: *Odmiany polszczyzny XVII wieku*, red. H. Wiśniewska, C. Kosyl, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Kość J., 1993, *Socjolingwistyczne aspekty komunikacji językowej w tekstach prawniczych (na przykładzie XVIII-wiecznych protokołów sądowych z ksiąg miejskich Chełma)*, „*Socjolingwistyka*”, z. 12–13, s. 155–167.
- Kość J., 1999, *Polszczyzna południowokresowa na polsko-ukraińskim pograniczu językowym w perspektywie historycznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Kość J., 2010a, *Konwencja tekstu testamentowego w średniowiecznych relacjach sądowych*, „*Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza*”, t. 16, s. 99–109.
- Kość J., 2010b, *Staropolskie transformacje dialogów sądowych (podstawa materiałowa: Ortyłe magdeburskie)*, w: *Dokument pisany w badaniach historyka języka polskiego. Z badań nad grafiką i fonetyką historycznej polszczyzny*, red. M. Kuźmicki, M. Osiewicz, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra–Poznań, s. 111–124.
- Kość J., 2012, *Skarga w średniowiecznym procesie sądowym*, w: *Słowa, style, metody*, red. H. Pelcowa, M. Wojtak, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 103–115.
- Kość J., 2015, *Tekst pozwu sądowego w polskiej kodyfikacji prawa magdeburskiego z XVI wieku*, „*Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza*”, nr 22 (42), s. 91–106.

- Kość J., 2018, *Projekty wzorcowej komunikacji językowej w sądach miejskich XVI wieku*, w: *Historia języka polskiego w XXI wieku – stan i perspektywy*, red. M. Pastuch, M. Siuciak, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 479–488.
- Kowalska A., 1970, *Język polski w szesnastowiecznych księgach miejskich Tarnowskich Gór*, Prace Komisji Językoznawstwa PAN nr 24, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Kowalska A., 1974, *Zeznania sądowe ze Śląska z roku 1579*, „*Studia Śląskie*”, t. 26, s. 185–192.
- Kowalska A., 1981, *Badania nad historią języka polskiego na Górnym Śląsku*, w: *Perspektywy badań śląskoznawczych. Językoznawstwo. Piśmiennictwo. Folklorystyka*, red. D. Simoniades, H. Borek, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, s. 41–47.
- Kowalska A., 1984, *Polszczyzna górnośląska w funkcji języka urzędowego w XVI i XVII wieku*, w: *Polszczyzna regionalna w okresie renesansu i baroku*, red. H. Wiśniewska, C. Kosyl, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, s. 143–152.
- Kowalska A., 1986, *Dzieje języka polskiego na Górnym Śląsku w okresie habsburskim (1526–1742)*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Kowalska A., 1993, *Wstęp*, w: *Akta miejskie Tarnowskich Gór od końca XVI wieku do roku 1740*, oprac. A. Kowalska, Śląski Instytut Naukowy, Katowice, s. 8–17.
- Kowalska A., 2002, *Z badań nad dziejami języka polskiego na Górnym Śląsku*, red. J. Kowalski, J. Śliwiok, Wszechnica Górnośląskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk im. W. Roździeńskiego, Katowice.
- Kowalski G., 2011, *Znaczenie twórczości Pawła Szczerbica dla rozwoju kultury prawnej polskiego odrodzenia*, w: P. Szczerbic, *Ius municipale, to jest prawo miejskie majdeburskie, nowo z łacińskiego i z niemieckiego na polski język z pilnością i wiernie przełożone*, Księgarnia Akademicka, Kraków, s. 9–20.
- Kuć J., 2013, *Polszczyzna łukowskich aktów notarialnych z początku XIX wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce.
- Kuć J., 2022, *Historyczne inwentarze notarialne jako źródła do badań językoznawczych*, Wydawnictwo Episteme, Lublin.
- Kumor B., 1963, *Granice (archi)diecezji krakowskiej (1000–1939)*, „*Prawo Kanoniczne. Kwartalnik Prawno-Historyczny*”, nr 6/1–4, s. 535–556.
- Kurkowska H., Skorupka S., 2001, *Stylistyka polska. Zarys*, wyd. 5, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Kuryłowicz B.I., 2005, *Język polski w szesnastowiecznych księgach miejskich Knyszyna*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- Kwak J., 1977, *Miasta księstwa opolsko-raciborskiego w XVI–XVIII wieku*, Instytut Śląski w Opolu, Opole.

- Labocha J., 2008, *Tekst, wypowiedź, dyskurs w procesie komunikacji językowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Lis M., 1993, *Górny Śląsk. Zarys dziejów do I wojny światowej*, Wydawnictwo Instytutu Śląskiego, Opole.
- Lizisowa M.T., 1995, *Podstawowe terminy prawne w statutach staropolskich na tle słowiańskim. Studium semantyczne*, Wydawnictwo Naukowe WSP, Kraków.
- Lizisowa M.T., 2000, *Język Kodeksu Olszewskiego (1550). Z recepcji staropolskiego języka prawno-sądowego w Wielkim Księstwie Litewskim w szesnastym wieku*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków.
- Lizisowa M.T., 2006, *Tekst – kontekst – interpretacja. W poszukiwaniu semiotyczno-dyskursywnych wzorców konkretyzacji języka*, Collegium Columbinum, Kraków.
- Lubaś W., 1986, *Istota potoczności*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego”, t. 40, s. 85–90.
- Lubaś W., 2003, *Polskie gadanie. Podstawowe cechy i funkcje potocznej odmiany polszczyzny*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Majewska T., 1968, *Z historii polskiego języka kancelaryjnego. Uwagi o składni*, „Poradnik Językowy”, z. 6, s. 306–318.
- Malinowska E., 1992, *Gatunki urzędowe*, w: *Systematyzacja pojęć w stylistyce*, red. S. Gajda, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Powstańców Śląskich w Opolu, Opole, s. 149–153.
- Malinowska E., 1995, *Styl urzędowy*, w: *Przewodnik po stylistyce polskiej*, red. S. Gajda, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole, s. 431–448.
- Malinowska E., 2000, *O stałości i zmienności gatunków urzędowych*, w: *Gatunki mowy i ich ewolucja*, t. 1, *Mowy piękno wielorakie*, red. D. Ostaszewska, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 86–95.
- Malinowska E., 2001, *Wypowiedzi administracyjne – struktura i pragmatyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Malinowska E., 2005, *Współczesny dyskurs administracyjny*, w: *Polska polityka komunikacyjnojęzykowa wobec wyzwań XXI wieku*, red. S. Gajda, A. Markowski, J. Porayski-Pomsta, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa, s. 166–177.
- Malinowska E., 2012, *Konstytucja jako gatunek tekstu prawnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Malinowska E., 2013, *Styl – dyskurs – komunikacja urzędowa*, w: *Style współczesnej polszczyzny. Przewodnik po stylistyce polskiej*, red. E. Malinowska, J. Nocon, U. Żydek-Bednarczuk, Universitas, Kraków, s. 467–486.

- Malinowska E., 2016a, *Dyskurs instytucjonalny w Polsce – dobre i złe praktyki komunikacyjne*, „Res Rhetorica”, nr 3, s. 33–43.
- Malinowska E., 2016b, *Dyskurs urzędowy w mediach elektronicznych*, w: *Dyskurs i jego odmiany*, red. B. Witosz, K. Sujkowska-Sobisz, E. Ficek, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 54–61.
- Mayenowa M.R., 1971, *Spójność tekstu a postawa odbiorcy*, w: *O spójności tekstu*, red. M.R. Mayenowa, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, s. 189–205.
- Michalewska M.T., 1970, *Terminologia administracyjno-prawna w XVII-wiecznych księgach sądowych: cechowej i miejskiej miasta Woźnik*, „Kwartalnik Opolski”, R. XVI, s. 68–83.
- Michalewska M.T., 1977, *Język polskich protokołów woźnickich XVII w.*, cz. I, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Kraków.
- Młynarczyk E., 2006, *Struktura królewskich rozporządzeń z XVI i XVII wieku*, w: *Język w urzędach i w sądach*, red. M.T. Lizisowa, Collegium Columbinum, Kraków, s. 101–110.
- Musioł L., 1972, *Wstęp historyczny*, w: *Protokolarz miasta Woźnik*, oprac. L. Musioł, S. Rospond, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, s. 7–15.
- Musioł L., Rospond S., oprac., 1972, *Protokolarz miasta Woźnik*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Nawrocki S., 1998, *Rozwój form kancelaryjnych na ziemiach polskich od średniowiecza do końca XX wieku*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań.
- Nieckula F., Domańska J., 1979, *Język polski na Dolnym Śląsku w źródłach pisanych i drukowanych*, Dolnośląskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne, Wrocław.
- Nitsch K., 1936, *Stan i potrzeby językoznawstwa polskiego na Śląsku*, Instytut Śląski, Katowice.
- Nitsch K., 1939, *Dialekty polskie Śląska*, Polska Akademia Umiejętności, Kraków.
- Ogrodziński W., 1965, *Dzieje piśmiennictwa śląskiego*, Wydawnictwo Śląsk, Katowice.
- Osowski B., 2021, *Techniki ustanawiania ekwiwalencji w wybranych tekstach stylu urzędowego z XVII i XVIII wieku*, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza”, t. 28 (48), nr 1, s. 101–108, <https://doi.org/10.14746/pspsj.2021.28.17>.
- Ostaszewska D., 2002, *Składnia*, w: U. Burzywoda, D. Ostaszewska, A. Rejter, M. Siuciak, *Polszczyzna XVII wieku. Stan i przeobrażenia*, Wydawnictwo Śląsk, Katowice, s. 181–276.
- Pałucka-Czerniak I., 2017, *Stabilność i wariantywność języka protokołów w „Księdze cechu piwowarów krakowskich z lat 1729–1780” w ujęciu genologicznym i pragmatyngwistycznym*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra.
- Pałucka-Czerniak I., 2021, *Prawo, kultura prawna i etykieta: szlachetni, sławetni i pracowici do połowy XVII wieku. Prawo stanowione i zwyczajowe w zachowaniach językowych*,

- w: *Historia języka polskiego jako doświadczenia wspólnotowego*, t. 2, red. S. Borawski, M. Uździcka, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra, s. 203–216.
- Pałucka-Czerniak I., Jurewicz-Nowak M., 2014, *Określenie przestrzeni w protokołach sądowych na materiale „Czerwonej księgi” Mysłowic (XVI–XVIII w.)*, w: *Miasto – przestrzeń zróżnicowana językowo, kulturowo i społecznie*, t. 5, red. M. Święcicka, M. Peplińska-Narloch, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz, s. 100–112.
- Panic I., 2004, *Kształtowanie się pojęcia i terytorium Górnego Śląska w średniowieczu*, w: *Początki i rozwój miast Górnego Śląska. Studia interdyscyplinarne*, red. D. Abłamowicz, M. Furmanek, M. Michnik, Muzeum w Gliwicach, Gliwice, s. 17–32.
- Panic I., 2015, *Jak my ongiś godali. Język mieszkańców Górnego Śląska od średniowiecza do połowy XIX wieku*, Wydawnictwo AVALON, Kraków.
- Piowarczyk A., 1981, „Czerwona księga Mysłowic”. *Wybór tekstów źródłowych do dziejów parafii mysłowickiej*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, t. 14, s. 313–340.
- Piowarczyk A., 2002, *Zarys najstarszych dziejów Mysłowic (do końca XVIII wieku)*, w: *Protokolarz albo „Czerwona księga” Mysłowic*, oprac. A. Kowalska, A. Piowarczyk, red. A. Barciak, Wydawnictwo „Emmanuel”, Mysłowice, s. 25–29.
- Pluta F., 1958, *Charakterystyka językowa dokumentów raciborskich*, „Kwartalnik Opolski”, nr 1, s. 59–81.
- Pluta F., 1981, *Potrzeby badawcze w zakresie dialektologii śląskiej*, w: *Perspektywy badań śląskoznawczych. Językoznawstwo. Piśmiennictwo. Folklorystyka*, red. D. Simonides, H. Borek, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, s. 27–32.
- Przyklenk J., 2018, *Pytając o zmianę językową. Językoznawstwo historyczne a socjolingwistyka*, w: *Historia języka w XXI wieku. Stan i perspektywy*, red. M. Pastuch, M. Siuciak, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 44–54.
- Rajman J., 2019, *Spoleczność wiejska Chorzowa i Dębu od XIV do połowy XVIII wieku*, Muzeum w Chorzowie, Chorzów.
- Rejter A., 2018, *Styl czy dyskurs naukowy? Perspektywa historyczna*, „Forum Lingwistyczne”, nr 5, s. 17–25.
- Rospond S., 1959, *Dzieje polszczyzny śląskiej*, Wydawnictwo Śląsk, Katowice.
- Rospond S., 1967, *Słownik nazwisk śląskich*, cz. 1, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Rospond S., 1970, *Polshczyzna śląska*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Rospond S., 1972, *Analiza pisowni i języka*, w: *Protokolarz miasta Woźnik*, oprac. L. Musioł, S. Rospond, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, s. 16–49.

- Rospond S., 1973, *Słownik nazwisk śląskich*, cz. 2, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Rutkowski M., 2016, *Dyskurs urzędowy w ramach dyskursu instytucjonalnego*, w: *Dyskurs i jego odmiany*, red. B. Witosz, K. Sujkowska-Sobisz, E. Ficek, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 43–53.
- Rzeszutko M., 2003, *Rozprawa sądowa w świetle lingwistyki tekstu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Sarkowicz R., 1995, *Poziomowa interpretacja tekstu prawnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Sikora K., 1993, *Jak „pan” zawędrował na wieś*, „Język Polski”, R. 73, s. 298–307.
- Siuciak M., 1998, *Język śląskich utworów scenicznych z lat 1864–1922*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Siuciak M., 2004, *„Rozmowa albo dialog” – wykorzystanie modelu ustnej komunikacji w literaturze XVI i XVII w.*, w: *Gatunki mowy i ich ewolucja*, t. 2, *Tekst a gatunek*, red. D. Ostaszewska, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 414–423.
- Siuciak M., 2011a, *Przejawy dyskursu publicznego w dawnych tekstach prawnych*, „Język Polski”, z. 1, s. 50–57.
- Siuciak M., 2011b, *Średniowieczny dyskurs prawny – czyli o początkach stylu urzędowego*, w: *Odmiany stylowe polszczyzny – dawniej i dziś*, red. U. Sokólska, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok, s. 285–298.
- Siuciak M., 2016, *Dyskurs publiczny w perspektywie diachronicznej*, w: *Dyskurs i jego odmiany*, red. B. Witosz, K. Sujkowska-Sobisz, E. Ficek, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 350–357.
- Siuciak M., 2017a, *Archiwalne akta miejskie jako źródło badań historycznojęzykowych*, „Język Polski”, t. 97, z. 4, s. 68–77.
- Siuciak M., 2017b, *Język codzienności zapisany w średniopolskich księgach sądowych*, w: *Socjolekt – idiolekt – idiolekt. Historia i współczesność*, red. U. Sokólska, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok, s. 301–313.
- Siuciak M., 2020, *Obraz życia wspólnotowego w dobie średniopolskiej na podstawie górnośląskich ksiąg sądowych*, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza”, t. 27 (47), nr 2, s. 175–188, <https://doi.org/10.14746/pspsj.2020.27.2.10>.
- Skubalanka T., 1984, *Historyczna stylistyka języka polskiego. Przekroje*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Skudrzyk A., Warchala J., 2013, *Język potoczny – dyskurs potoczny*, w: *Style współczesnej polszczyzny. Przewodnik po stylistyce polskiej*, red. E. Malinowska, J. Nocoń, U. Żydek-Bednarczyk, Universitas, Kraków, s. 35–59.

- Sochacka S., 1981, *Historia badań językowych na Śląsku (stan i postulaty badań)*, w: *Perspektywy badań śląskoznawczych. Językoznawstwo. Piśmiennictwo. Folklorystyka*, red. D. Simonides, H. Borek, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, s. 55–60.
- Stankowa M., 1968, *Kancelaria miasta Lublina XIV–XVIII w.*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Szczepankowska I., 2004, *Język prawny I Rzeczypospolitej w „Zbiorze praw sądowych” Andrzeja Zamoyskiego, cz. 1, Pojęcia prawne*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- Szczepankowska I., 2006, *Rola łaciny w kształtowaniu terminologii prawa polskiego w okresie od XVI do XVIII wieku. Problemy transferu pojęć i nazw*, w: *Język w urzędach i w sądach*, red. M.T. Lizisowa, Collegium Columbinum, Kraków, s. 75–89.
- Szczepankowska I., 2015, *Odmiana urzędowa polszczyzny w dobie staro- i średniopolskiej na tle innych języków i stylów funkcjonalnych*, „Poradnik Językowy”, z. 3, s. 7–25.
- Szczepankowska I., 2016a, *Dyskurs prawny. Języki, teksty, konteksty*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- Szczepankowska I., 2016b, *Konstelacja dyskursów związanych tematycznie i funkcjonalnie ze sferą prawa – próba typologii*, w: *Dyskurs i jego odmiany*, red. B. Witosz, K. Sujkowska-Sobisz, E. Ficek, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 31–40.
- Szczerbic P., 2011, *Ius municipale, to jest prawo miejskie magdeburskie, nowo z łacińskiego i niemieckiego na polski język z pilnością i wiernie przełożone*, wyd. G.M. Kowalski, przedruk z 1581 r. (Lwów), Księgarnia Akademicka, Kraków.
- Warchala J., 1991, *Dialog potoczny a tekst*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Warchala J., 2003, *Kategoria potoczności w języku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Warda-Radys L., 2004, *Morfologia w XVII-wiecznych inwentarzach biskupstwa chełmińskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Wierzbicka A., 1966, *System składniowo-stylistyczny prozy polskiego renesansu*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa.
- Wierzbicka A., 1999, *Język – umysł – kultura. Wybór prac*, red. J. Bartmiński, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Wilkoń A., 2000, *Typologia odmian językowych współczesnej polszczyzny*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Wilkoń A., 2002, *Spójność i struktura tekstu. Wstęp do lingwistyki tekstu*, Universitas, Kraków.

- Wilkoń A., 2003, *Gatunki mówione*, w: *Porozmawiajmy o rozmowie. Lingwistyczne aspekty dialogu*, red. M. Kita, J. Grzenia, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 46–58.
- Wiślicz T., 2007, *Wstęp*, w: *Katalog małopolskich ksiąg sądowych wiejskich XV–XVIII w.*, oprac. T. Wiślicz, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych – Wydział Wydawnictw, Warszawa, s. 7–18.
- Wiśniewska H., 1977a, *Polszczyzna potoczna a urzędowa w XVII-wiecznych księgach lubelskich*, „*Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*”, t. 16, s. 117–135.
- Wiśniewska H., 1977b, *Stylistyczne i socjalne odmiany polszczyzny lublinian XVII wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Wiśniewska H., 1983, *Lubelskie zeznania sądowe z XVII wieku jako przykład dwufazowego procesu komunikacji*, „*Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*”, t. 21, s. 129–141.
- Witosz B., 2005, *Genologia lingwistyczna. Zarys problematyki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Witosz B., 2007, *O ponadgatunkowych kategoriach typologicznych – inaczej*, w: *Gatunki mowy i ich ewolucja*, t. 3, *Gatunek a odmiany funkcjonalne*, red. D. Ostaszewska, Wydawnictwo Gnome, Katowice, s. 25–31.
- Witosz B., 2009, *Dyskurs i stylistyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Wojciechowska A., 2012, *Protokół jako świadectwo komunikacji wspólnotowej w drugiej połowie XIX wieku. Studium genologiczne*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra.
- Wojciechowska A., 2021, *Wykształcenie się użycia administracyjno-kancelaryjnych i prawnych języka polskiego – tradycja rodzima i autorytet wzorów obcych*, w: *Historia języka polskiego jako doświadczenia wspólnotowe*, t. 2, red. S. Borawski, M. Uździcka, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra, s. 243–251.
- Wojtak M., 1988, *Elementy stylu urzędowego w „Ortylach magdeburskich”*, „*Język Polski*”, z. 4–5, s. 221–230.
- Wojtak M., 1992, *O stylowym wariacie języka na przykładzie tekstów urzędowych*, w: *Systematyzacja pojęć w stylistyce*, red. S. Gajda, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Powstańców Śląskich w Opolu, Opole, s. 141–148.
- Wojtak M., 1993, *Styl urzędowy*, w: *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku*, t. 2, *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Wiedza o Kulturze, Wrocław, s. 147–162.
- Wojtak M., 2004a, *Gatunki prasowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.

- Wojtak M., 2004b, *Gatunki urzędowe na tle innych typów piśmiennictwa użytkowego – zarys problematyki*, w: *Język – prawo – społeczeństwo*, red. E. Malinowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole, s. 131–141.
- Wojtak M., 2007, *Styl gatunku, styl gatunkowy a styl funkcjonalny w perspektywie analitycznej*, w: *Gatunki mowy i ich ewolucja*, t. 3, *Gatunek a odmiany funkcjonalne*, red. D. Ostaszewska, Wydawnictwo Gnome, Katowice, s. 16–24.
- Wojtak M., 2011, *O relacjach dyskursu, stylu, gatunku i tekstu*, „Tekst i Dyskurs – Text und Diskurs”, z. 4, s. 69–78.
- Wojtak M., 2019, *Wprowadzenie do genologii*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Wolińska O., 1998, *Protokoły zeznań świadka – szablon tekstowy i jego ewolucja (na przykładzie akt miejskich Tarnowskich Gór)*, „Prace Językoznawcze”, t. 25, *Studia historycznojęzykowe*, red. O. Wolińska, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 242–254.
- Woźniak E., 2014, *Dziedzictwo staropolskie czy spuścizna zaborów – o składni języka urzędowego*, „Poradnik Językowy”, z. 5, s. 43–53.
- Woźniak E., 2015, *Ciągłość i zmiana – język urzędowy w dobie nowopolskiej*, „Poradnik Językowy”, z. 3, s. 26–41.
- Woźniak E., 2018, *O funkcji szeregów synonimicznych w dawnych tekstach prawnych*, „Poradnik Językowy”, z. 7, s. 75–84.
- Woźniak E., 2021, *Język urzędów i kancelarii – staropolskie dziedzictwo i wpływ wzorów obcych w dobie rozbiorowej*, w: *Historia języka polskiego jako doświadczenia wspólnotowego*, t. 1, red. S. Borawski, M. Cybulski, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra, s. 261–278.
- Wyderka B., 1985, *Język polski w osiemnastowiecznych dokumentach kancelarii raciborskich. Grafia i teksty zabytków*, „Kwartalnik Opolski”, t. 31, nr 3/4, s. 44–62.
- Wyderka B., 1990a, *Cechy składniowo-stylistyczne siedemnastowiecznej prozy publicystycznej. Piśmiennictwo śląskie na tle ogólnopolskim*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Powstańców Śląskich w Opolu, Opole.
- Wyderka B., 1990b, *O składni kilku śląskich zabytków piśmiennictwa kancelaryjnego z XVIII wieku*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”, t. 26, s. 83–98.
- Wyderka B., 1991a, *Cechy stylu urzędowego w okresie średniopolskim*, w: *Wariancja w języku. III Opolskie Spotkania Językoznawcze*, red. S. Gajda, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Powstańców Śląskich w Opolu, Opole, s. 133–137.

- Wyderka B., 1991b, *Język polski w śląskich dokumentach kancelaryjnych z XVIII wieku. Elementy struktury i pragmatyki tekstu*, „*Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*”, t. 27, s. 89–100.
- Wyderka B., 2018, *O nowej syntezie rozwoju polszczyzny na Śląsku*, w: *Historia języka w XXI wieku. Stan i perspektywy*, red. M. Pastuch, M. Siuciak, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 436–448.
- Wyrwas K., 2002, *Skarga jako gatunek mowy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Zajda A., 1990, *Staropolska terminologia prawnicza (do 1500 r.)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Zajda A., 2001, *Studia z historii polskiego słownictwa prawniczego i frazeologii*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Zajda A., 2011, *Słowa prawne w rzeczy sobie podobne Bartłomieja Groickiego*, w: *Badania historycznojęzykowe. Stan, metodologia, perspektywy*, red. B. Dunaj, M. Rak, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 133–150.
- Zieliński M., 1999, *Języki prawne i prawnicze*, w: *Polszczyzna 2000. Orędzie o stanie języka na przełomie tysiącleci*, red. W. Pisarek, Ośrodek Badań Prasoznawczych, Kraków, s. 50–75.
- Zieliński M., 2004, *Język prawny, język administracyjny, język urzędowy*. W: *Język – prawo – społeczeństwo*, red. E. Malinowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole, s. 9–18.
- Żmigrodzka B., 1997, *Testament jako gatunek tekstu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.

Indeks nazw osobowych

A

Adamiec Dorota 98, 293
Adamiszyn Zbigniew 295
Anusiewicz Janusz 269, 293
Austin John Langshaw 51, 79, 214

B

Bachtin Michał 50, 293
Bahlcke Joachim 21, 22, 293
Banderowicz Kinga 18, 19, 46, 117, 137, 293
Bandtkie Jerzy Samuel 13, 293
Bańko Mirosław 291
Barciak Antoni 16, 33, 34, 59, 293
Bartmiński Jerzy 45, 59, 269, 270, 271, 274, 293, 304
Bąk Stanisław 13
Bernard Opolski 29
Bilut-Homplewicz Zofia 295
Bohusz Szyszko Michał 291
Bolesław Krzywousty 21
Bolesław Wysoki 21
Boniecka Barbara 279, 280, 294
Borawski Stanisław 19, 38, 50, 51, 294, 301, 304, 305
Borek Henryk 15, 17, 28, 294, 298, 301
Boryś Wiesław 294
Burzywoda Urszula 18, 294, 300
Buttler Danuta 46, 270, 271, 272, 294

C

Cybulski Marek 18, 40, 159, 175, 294, 295, 305
Czachur Waldemar 50, 52, 295
Czepliński Florian 291

D

Dawidziak-Kładoczna Małgorzata 40, 94, 97, 98, 295
Domagała Jadwiga 14, 300
Dormann-Sellinghoff Astrid 38, 294
Dunaj Bogusław 306
Dunin-Dudkowska Anna 40, 68, 69, 71, 79, 82, 83, 85, 100, 119, 121, 135, 136, 138, 139, 140, 143, 148, 295
Dylus Daniela 34

F

Ferdynand I Habsburg 23
Ficek Ewa 300, 302, 303
Filipowicz January 291

G

Gabor Bethlen 23
Gajda Stanisław 46, 47, 49, 50, 51, 52, 110, 114, 115, 118, 295, 299, 304, 305
Gawrecki Dan 21, 293
Gdacjusz Adam 15

Gizbert-Studnicki Tomasz 40
 Greń Zbigniew 126, 214, 295
 Grodziński Eugeniusz 61, 69, 79, 97, 119,
 126, 214, 215, 250, 296
 Groicki Bartłomiej 174, 195, 241, 249, 250,
 252, 254, 258, 296
 Grzenia Jan 304
 Grzmil-Tylutki Halina 52, 71, 296

H

Habrajska Grażyna 296
 Hanko (bez imienia, wójt dziedziczny
 z Mysłowic) 33
 Hawrysz Magdalena 17, 19, 20, 36, 38, 40,
 44, 61, 94, 177, 187, 189, 190, 192, 202,
 204, 205, 206, 207, 210, 211, 213, 218,
 220, 225, 226, 228, 231, 232, 236, 237,
 240, 242, 244, 245, 263, 272, 274, 296
 Henckel von Donnersmarck 24, 35
 Henryk Brodaty 21
 Hohenzollernowie 23, 24
 Horyń Ewa 18, 178, 296

I

Iżykowska Małgorzata 20, 26, 296

J

Jadacka Hanna 40
 Jan Luksemburczyk 23
 Jan Opolski 23, 34
 Jan Zygmunt Zapolya 23
 Jedynak Zdzisław 16, 31, 32, 58, 63, 75,
 200, 296
 Jopek Anna 71, 296
 Jurewicz-Nowak Magdalena 20, 40, 296

K

Kaczmarek Ryszard 21, 293
 Kamiński Maciej 162, 296
 Karłowicz Jan 291
 Karwatowska Małgorzata 18, 129, 296
 Kazimierz Opolski 37
 Kazimierz Sprawiedliwy 21
 Kazimierz Wielki 23
 Kita Małgorzata 304
 Klemensiewicz Zenon 45, 182, 183, 296
 Kobylińska Józefa 18, 175, 178, 263, 284,
 297
 Kopeć Jerzy 17, 36, 297
 Korotyński Wincenty 291
 Kosyl Czesław 18, 296, 297
 Kość Józef 18, 40, 41, 44, 56, 57, 58, 66,
 69, 136, 138, 148, 191, 195, 196, 199, 203,
 207, 216, 220, 235, 241, 242, 244, 254,
 269, 284, 297
 Kowalska Alina 15, 16, 17, 18, 24, 26, 27,
 28, 34, 35, 36, 59, 177, 179, 180, 181, 189,
 215, 216, 254, 255, 268, 269, 294, 298
 Kowalski Grzegorz Maria 194, 298
 Kowalski Jerzy 298
 Kryński Adam 291
 Kuć Joanna 18, 40, 121, 298
 Kumor Bolesław 25, 298
 Kurkowska Halina 45, 165, 298
 Kuryłowicz Beata Iwona 18, 178, 298
 Kuźmicki Marcin 296, 297
 Kwak Jan 37, 298

L

Labocha Janina 52, 299
 Leopold Habsburg 24
 Linde Samuel Bogumił 291

Lis Michał 21, 22, 26, 299
 Lizisowa Maria Teresa 40, 42, 46, 54, 72,
 106, 116, 174, 178, 199, 214, 226, 229, 241,
 242, 243, 252, 297, 299, 300
 Lompa Józef 29
 Lubaś Władysław 270, 272, 276, 299
 Ludwik Jagiellończyk 23

M

Majewska Teresa 149, 153, 155, 157, 158,
 159, 160, 161, 162, 170, 299
 Malinowska Ewa 40, 45, 46, 47, 48, 49,
 53, 54, 56, 61, 78, 82, 85, 100, 116, 124,
 127, 130, 149, 166, 168, 226, 241, 299, 305
 Malinowski Lucjan 13
 Markowski Andrzej 299
 Mayenowa Maria Renata 110, 291, 300
 Michalewska Maria Teresa 17, 30, 177,
 179, 300
 Mieszko Płatonogi 21
 Mikołaj II 33
 Młynarczyk Ewa 53, 300
 Musioł Ludwik 29, 30, 300

N

Nawrocki Stanisław 57, 60, 71, 81, 84, 88,
 120, 121, 151, 187, 300
 Niebrzegowska-Bartmińska Stanisława
 59, 293
 Nieckula Franciszek 14, 300
 Niedźwiedzki Władysław 291
 Nitsch Kazimierz 13, 300
 Nocoń Jolanta 299, 302

O

Ogrodziński Wincenty 16, 300

Olszewicz Bolesław 293
 Orgelbrand Maurycy 291
 Osiewicz Marek 296, 297
 Osowski Błażej 129, 300
 Ostaszewska Danuta 157, 158, 159, 161, 166,
 167, 168, 299, 300, 302, 305
 Otto z Pilczy 33

P

Pałucka-Czerniak Iwona 19, 20, 40, 94,
 97, 154, 175, 300, 301
 Panic Idzi 23, 25, 26, 301
 Pastuch Magdalena 298, 301, 306
 Pelcowa Halina 297
 Peplińska-Narloch Monika 301
 Peplowski Franciszek 291
 Pisarek Walery 306
 Piowarczyk Antoni 16, 33, 34, 59, 293,
 301
 Pluta Feliks 13, 17, 301
 Porayski-Pomsta Józef 299
 Przemysłidzi 26
 Przyklenk Joanna 41, 301

R

Rajman Jerzy 31, 301
 Rak Maciej 306
 Rejter Artur 52, 300, 301
 Rospond Stanisław 13, 14, 17, 26, 29, 30,
 178, 179, 301, 302
 Roździeński Walenty 15
 Rutkowski Mariusz 53, 54, 302
 Rzeszutko Małgorzata 190, 213, 214, 216,
 225, 226, 236, 243, 254, 302

S

- Sarganek (bez imienia, pisarz miejski z Mysłowic) 33
- Sarkowicz Ryszard 48, 302
- Schmidt Richard 32
- Searle John Rogers 51
- Sikora Kazimierz 281, 302
- Simonides Dorota 298, 301
- Siuciak Mirosława 16, 20, 40, 41, 44, 46, 72, 116, 129, 298, 300, 301, 302, 306
- Skorupka Stanisław 45, 165, 298
- Skubalanka Teresa 40, 46, 47, 149, 154, 302
- Skudrzyk Aldona 277, 302
- Smykała Marta 295
- Sochacka Stanisława 13, 303
- Sokólska Urszula 293, 302
- Sośnierz Andrzej 16, 31, 32, 58, 63, 75, 200, 296
- Stankowa Maria 151, 303
- Starczewska-Wojnar Aleksandra 20, 26, 296
- Strumieński Olbrycht 15
- Sujkowska-Sobisz Katarzyna 300, 302, 303
- Szczech Bernard 30
- Szczepankowska Irena 40, 41, 42, 43, 46, 53, 54, 55, 116, 124, 128, 129, 151, 154, 174, 178, 181, 187, 189, 195, 196, 197, 201, 203, 206, 215, 220, 241, 242, 243, 249, 255, 265, 303
- Szczerbic Paweł 195, 196, 241, 249, 298, 303
- Szumaska Urszula 17, 294
- Szymczak Mieczysław 294

Ś

- Śliwiok Józef 298
- Święcicka Małgorzata 301

T

- Tapani Piirainen Ilpo 38, 294
- Taszycki Witold 293
- Tomaszewicz Walerian 291
- Trentowski Bronisław 291

U

- Ulanowski Bolesław 30
- Urbańczyk Stanisław 291, 294
- Uździcka Marzanna 301, 304

W

- Wacław II 23
- Warchala Jacek 81, 269, 270, 277, 279, 281, 282, 302, 303
- Warda-Radys Lucyna 18, 303
- Wierzbicka Anna 154, 156, 157, 159, 172, 242, 250, 303
- Wilkoń Aleksander 46, 47, 49, 61, 110, 120, 149, 161, 171, 244, 282, 294, 303
- Wiślicz Tomasz 30, 31, 304
- Wiśniewska Halina 18, 39, 40, 44, 56, 66, 153, 161, 254, 261, 268, 284, 296, 297, 298, 304
- Witosz Bożena 50, 51, 52, 53, 65, 150, 241, 300, 302, 303, 304
- Władysław Łokietek 23
- Władysław Opolczyk 31
- Władysław Wygnaniec 21
- Wojciechowska Anna 19, 40, 42, 43, 44, 60, 61, 93, 118, 120, 149, 153, 154, 170, 172, 182, 304

- Wojtak Maria 40, 43, 44, 46, 47, 48, 49,
50, 51, 52, 53, 56, 68, 115, 118, 139, 149, 150,
151, 166, 168, 243, 297, 304
- Wolińska Olga 18, 20, 213, 294, 305
- Woźniak Ewa 40, 43, 46, 93, 116, 129, 149,
152, 153, 154, 157, 158, 160, 161, 162, 178,
182, 184, 305
- Wyderka Bogusław 15, 16, 18, 19, 20, 27,
28, 46, 48, 56, 110, 149, 150, 153, 154, 156,
157, 158, 160, 161, 169, 171, 305, 306
- Wyrwas Katarzyna 215, 306
- Z**
- Zajda Aleksander 42, 174, 178, 306
- Zaręba Alfred 13
- Zdanowicz Aleksander 291
- Zieliński Maciej 40, 48, 49, 306
- Zygmunt Batory 23
- Ż**
- Żmigrodzka Bożena 100, 135, 138, 139,
140, 141, 142, 143, 148, 306
- Żydek-Bednarczuk Urszula 299, 302

Official communication in Upper Silesia in the 16th–18th centuries. Discursological approach

Summary

The monograph elucidates a pivotal stage in the development of official communication patterns, marked by an institutional model of interaction grounded in the dynamics between authority and the subordinate community. The external framework of this communication was delineated by the European placement law established since the Middle Ages, governing the affairs of both urban and rural communities through distinct regulations and legalistic ritual practices. The research material is Polish-language office sources from several towns of Upper Silesia (Tarnowskie Góry, Woźniki, Chorzów, Mysłowice, Opole), recording the work of local offices in the 16th–18th centuries. These are extensive and functionally diverse collections due to the broad competences of the office in the Middle Polish era, consisting in administering, registering reported legal acts and ensuring social order. Despite Upper Silesia being situated beyond the borders of the Republic of Poland during that period, and subject to Czech and subsequently Prussian state authorities, the preserved collections predominantly feature the Polish language. This observation suggests that they represent a specimen of Polish institutional discourse, which remains largely unexplored both historically and linguistically. This monograph successfully fills this gap.

The author's assumed goal was to use a new research method that allowed for a multidimensional view of Upper Silesian monuments of official literature as texts produced within a specific type of discourse, determined by the official and legal type of contact and the obligatory participation of a collective institutional entity. Owing to the multifaceted functions of the same administrative entity and the diverse intentions of residents seeking assistance from the office, two distinct categories of activities emerged from the analyzed material: the first involves sanctioning and recording legal transactions conducted among community members (such as purchases, sales, donations, waivers of claims, settlements, prenuptial agreements, wills, etc.), while the second pertains to adjudicating disputes and upholding public order. This distinction allowed to define two types of discourse: 1) office discourse, the overriding goal of which was to provide legal security to all entities participating in legal acts, and 2) court discourse, which at the communication level was about resolving the dispute and punishing the guilty parties, while at the written level – about creating documentation that could be used in the case of appeal proceedings. These discourses are delineated in separate chapters, each containing extensive illustrative material for elucidation.

Both forms of discourse were employed within institutional communication, manifesting in two dimensions: through the actual proceedings taking place within the office and through their documentation in written form. The situational dimension, being inherently ephemeral, can only be partially reconstructed by contemporary researchers. Therefore, focusing on preserved texts was deemed a more appropriate research methodology. Their form was shaped by the type of

discourse and specific parameters, including transceiver relations, the roles of entities within the text, situational context, record structure, mechanisms of text coherence, genre, and stylistic features.

In the chapter devoted to office discourse, the documentation created in the office was characterized in terms of text categories, among which an important role was played by the external transceiver system (institutional sender – social recipient) and the internal one, reflected by speech acts determining the structure of entries. Attention was also devoted to numerous recorded situational and factual elements. The primary genre of this discourse was identified as the chancellery entry, which manifested in various forms determined by the nature of the legal act involved. The will was already a fully formed office genre at that time. From the point of view of the diachronic view, it seems most important to indicate a certain evolution in the documentation of legal changes regarding ownership relations. Initially, the communication situation of an official event was meticulously recreated, in which the participants of the legal act declared its existence in the presence of representatives of the institution, and the documentation created by the office sanctioned and introduced changes in the legal reality. The development of office forms consisted in limiting the elements of the situational background in favor of exposing the legal act itself and its participants and in introducing a number of formal elements that emphasized the legitimacy of the changes made. This, in turn, resulted in the standardization of documents in an increasingly schematic form, and in the following stages – going beyond the analyzed period – led to the formation of formalized genre forms, such as a purchase and sale agreement, donation deeds and many others.

In the chapter devoted to judicial discourse, attention was paid to the primary role of the institutional entity, acting as an arbitrator and formulating judgments, to which all parties to the proceedings had to submit. The roles of the participants in the trial were strictly defined (applicant, defendant, judge, witness) and their behaviour was distinctly ritualised. At the level of written text, the consistent identification of the participants in the proceedings, along with their assigned speech acts, significantly influenced the structure of the text. The preserved documentation did not record the entire court proceedings, but rather was limited to the most important stages of the process, such as: filing a complaint – response of the defendant – court judgment. All statements were molded into predefined construction diagrams characterized by a high degree of syntactic formalization. The testimonies of trial witnesses and their oaths were rarely recorded. From the few surviving accounts of witnesses, as well as from the statements of the trial parties, it is possible to recreate some elements of the common way of communication in the Middle Polish era, as well as the common way of thinking and valuing.

The analysis of old official texts makes a modern researcher aware that many current communication practices related to the application of law have their origins in the distant past. Discursive continuity arises from the perpetuation of pragmatic objectives that have remained unchanged for centuries – namely, the imperative to legally govern property (and other) matters among citizens, and to equitably adjudicate disputes and uphold public order within organized local communities. All these needs are met within the framework of power and civil subordination. Due to the antiquity of this system, deeply rooted in the medieval legal framework, discourses concerning the practical application of law were already established during the Middle Polish era. As legal systems underwent transformations in subsequent centuries, the rituals of behavior, the formulation of legal texts, and the established genre patterns were largely retained and adapted. Their contemporary form is the outcome of a standardization process that has been evolving since the 19th century.

REDAKCJA

Anna Piwowarczyk

AUTOR ZDJĘCIA NA OKŁADCE

David Krüger z Pixabay.com

PROJEKT OKŁADKI

Tomasz Tomczuk

KOREKTA

Marzena Marczyk

ŁAMANIE

Ireneusz Olsza

REDAKTOR INICJUJĄCY

Przemysław Pieniążek

Copyright © 2024 by Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Wszelkie prawa zastrzeżone

Wersją referencyjną publikacji jest wydanie elektroniczne

Publikacja na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0)

 <https://orcid.org/0000-0001-9770-6605>

Siuciak, Mirosława

Komunikacja urzędowa na Górnym Śląsku w okresie

XVI–XVIII wieku : ujęcie dyskursologiczne /

Mirosława Siuciak. – Wydanie I. – Katowice :

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2024

<https://doi.org/10.31261/PN.4217>

ISBN 978-83-226-4408-9

(wersja elektroniczna)

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

<https://wydawnictwo.us.edu.pl>

e-mail: wydawnictwo@us.edu.pl

Monografia pióra Mirosławy Siuciak jest bardzo ważna nie tylko dla językoznawców, zwłaszcza interesujących się historią języka polskiego i dyskursem urzędowym doby średniopolskiej, ale także dla wszystkich interesujących się dziejami Górnego Śląska. Analizowane zabytki są cennym świadectwem rozwoju polskiego dyskursu sądowego i kancelaryjnego, ukazują etapy kształtowania się gatunków urzędowych o funkcji regulującej stosunki prawno-społeczne i własnościowe oraz o funkcji rozstrzygającej spory i zapewniającej ład społeczny. Dzięki świadomemu przesunięciu perspektywy badawczej z opisu zaistniałych zdarzeń na analizę tekstu pisanego udało się Autorce pokazać, że w dobie średniopolskiej polszczyzna była na Górnym Śląsku używana, mimo innych funkcji, także w funkcji urzędowej. Wyniki analiz mogą stać się punktem wyjścia do szerszego opisu polskich dyskursów instytucjonalnych oraz gatunków z nimi związanych. Autorka zadbała, by badania polskojęzycznych archiwaliów urzędowych Górnego Śląska stały się też przyczynkiem do poszerzenia naszej wiedzy o życiu małych wspólnot miejskich i wiejskich badanego regionu. Zachwyca jasny, logiczny tok narracji naukowej.

*z recenzji wydawniczej
em. prof. dr hab. Ewy Malinowskiej UO*

Monografia jest ewidentnym przejawem i świadectwem przełomu dyskursologicznego w metodologii badań nad zjawiskami komunikacyjnymi współczesnymi i historycznymi. Czyniąc obiektem badań dawne wypowiedzi utrwalone w księgach miejskich różnych miejscowości z Górnego Śląska, jej Autorka wpisuje analizy w nowe tendencje metodologiczne, przez pryzmat dyskursu patrząc na kwestie obecne w takich dyscyplinach jak historia języka, stylistyka historyczna czy tekstologia oraz genologia. Nową perspektywę umacnia w tym przypadku podejście socjolingwistyczne.

W tych nowych przestrzeniach poznawczych Badaczka szuka własnego miejsca, reinterpreterując znane i utrwalone w badaniach takie kategorie poznawcze jak styl, tekst, gatunek. Własnym głosem też chce mówić w innych zakresach badawczych historii języka (w tym historii regionalnej). Polemizując z tendencją przenoszenia ustaleń odnoszących się do komunikacji współczesnej (czy też utrwalonej w konwencjach dominujących w XX w), badaczka proponuje uwzględnienie nowych kontekstów badawczych, kontekstów, które przybliżają interpretatora do komunikacji z wieków przeszłych.

Autorka mistrzowsko żegluje po rozległych przestrzeniach badawczych, unikając dzięki imponującej zaiste erudycji (obejmującej zarówno badania nad współczesnym, jak i historycznym dyskursem urzędowym oraz genologią w tych samych zakresach) jakichkolwiek raf interpretacyjnych, dokumentując (hipo)tezy interpretacyjne nader skrupulatną (immanentną i porównawczą) analizą bogatego materiału badawczego, imponując rzetelnością podejścia badawczego, interpretacyjnym rozmachem, włączając się wyjątkowo owocnie w dorobek lingwistyczny o nachyleniu dyskursologicznym i genologicznym.

*z recenzji wydawniczej
em. prof. dr hab. Marii Wojtak UMCS*

Egzemplarz bezpłatny

ISBN 978-83-226-4408-9

9 788322 644089

Więcej o książce

